Asuntoneuvos Raija Hynynen
Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

10.5.2022

Lausunto ikääntyneiden asumisesta eduskunnan tarkastusvaliokunnalle VNS 12/2021 vp
Asuntopoliittinen kehittämisohjelma vuosiksi 2021–2028

1. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma 2020-2022

Ympäristöministeriö toteuttaa Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmaa vuosina 2020-2022 osana kansallista poikkihallinnollista Ikäohjelmaa 2030.

Toimenpideohjelman tavoitteena on:
- parantaa ikääntyneiden asuinoloja ja edistää asumisvaihtoehtojen tarjontaa
- tukea ikääntyneiden omaa ja kuntien ennakointia ja varautumista asumiseen
- tukea ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittämistä.

Ohjelman toimenpiteet liittyvät asuntokannan korjaamiseen, asumisratkaisuihin, ikäystävällisen asuinalueiden kehittämiseen sekä asumisen ennakointiin ja varautumiseen sekä kansalaisten että kuntien osalta. ARAn myöntämät korjausavustukset (iäkkäiden ja vammaisten asuntojen korjausavustus, hissiavustus ja esteettömyysavustus sekä ARA-talojen korjausavustus) ovat tärkeässä roolissa asuntokannan parantamisessa. Erityisryhmien asumisen investointiavustuksella tuotetaan kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevia sosiaalihuollon asumispalvelukohteita sekä korjataan olemassa olevia. Myös seniorivuokrataloja rakennetaan investointiavustuksella.

Toimenpideohjelman toteutuksessa ovat painottuneet valtion toimet kuntien ja kansalaisten asumisen ennakoinnin ja varautumisen tukemisessa. Vuosina 2020-2022 valtionavustuksilla on tuettu kuntien ja kuntayhtymien kehittämishankkeita ikääntyneiden asumisen parantamiseksi 57 paikkakunnalla.

Myös tämän hallituskauden jälkeen ikääntyneiden asuinolojen kehittäminen on keskeinen osa ikäohjelmaa. Yhtenä vaikuttavuustavoitteena on, että asunnot ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä vuoteen 2030 mennessä. Ympäristöministeriö valmistelee ikäohjelman asumisen osuutta.

2. Keskeiset haasteet ja keinot vastata tarpeisiin

Ikääntyneiden oman asuminen ennakoinnin ja varautumisen tukeminen on tärkeää, kuten myös kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden varautuminen. Varhainen ennakointi ja varautuminen tukevat arjessa pärjäämistä ja hyväkuntoisena on myös helpompaa teettää asunnon korjauksia tai muuttaa toiseen asuntoon verrattuna toimintakyvyn heikentymiseen. Ennakoinnin tukemisessa tarvitaan valtion, kuntien ja järjestöjen toimenpiteitä ja yhteistyötä. Ikääntyneiden hyvät asuinolot tukevat heidän hyvinvointiaan ja elämänlaatuaan. Myös palveluiden tarpeeseen voidaan vaikuttaa vähentävästi tukemalla asumista.

Asuntojen korjaaminen on keskeisin keino ikääntyneiden tarpeita vastaavan asuntokannan aikaansaamiksi. Lähes 80 % yli 65-vuotiaista omistaa asuntonsa, joten heidän päätöksensä ja ratkaisunsa ovat avainasemassa. Korjausavustusten rahoituksen riittävyys tulevina vuosina on tärkeää

turvata. Viestinnällä voidaan lisätä tietoa korjausmahdollisuuksista ja saatavilla olevista avustuksista. Korjausneuvonta on tällä hetkellä pääosin järjestötoiminnan vastuulla, sillä kuntien korjausneuvonnan osuus on vähentynyt viime vuosikymmeninä.

Yhä useampi ikääntynyt asuu yksin, mikä lisää yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta edistävillä ratkaisuilla voidaan vähentää yksinäisyyden tunnetta. Erilaisia asumisen vaihtoehtoja tarvitaan vastaamaan ikääntyneiden asuntojen kysyntään. Myös yleisen asuntotuotannon ikäystävällisyyden ja esteettömyyden merkitys on suuri ikääntyvän väestön tarpeiden näkökulmasta. Monisukupolvinen ja yhteisöllinen asuminen lisää osallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Yhteisöllisyyttä voidaan edistää myös asuinalueella kohtaamispaikkojen ja yhteisen toiminnan avulla.

Kunnilla ja tulevilla hyvinvointialueilla on merkittäviä tehtäviä ikääntyneen väestön asumisen tukemisessa. Kuntien tehtäviin kuuluu jatkossakin yhdyskuntasuunnittelu ja kaavoitus sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen eri väestöryhmien osalta. Etenkin ikäystävällisten asuinalueiden kehittämisessä kuntien toiminta on keskeistä. Kun sote-uudistuksessa sosiaalihuollon asumispalvelujen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille, vaarana on se, että yhteistyö kuntien kanssa on heikkoa. Kuntien ja hyvinvointialueiden toimiva yhteistyö on välttämätöntä ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa, jotta ikääntyneiden asumista tuetaan ja kehitetään kokonaisvaltaisesti monenlaisiin tarpeisiin.

3. Valtion toimenpiteet

Ikäohjelman seuraavan kauden (vuodet 2023-2027) ohjelmaluonnoksessa esitetään seuraavia keinoja ikääntyneiden asumisen parantamiseksi valtion toimesta:

- Tuetaan ikääntyneiden asumisen ennakointia ja varautumista asumisen neuvontaa ja korjausneuvontaa lisäämällä
- Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden ikääntyneiden asumisen ja asumispalveluiden kehittämistä
    - vanhuspalvelulain toteutuksen tuki ja osaamisen lisääminen asumisessa ja asumispalveluissa
    - tuki kuntien ja hyvinvointialueiden kehittämishankkeisiin
    - ikäystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen verkostoyhteistyön avulla
    - hyvien käytäntöjen ja esimerkkien levittäminen
- Edistetään asuntokannan korjaamista ikäystävälliseksi
    - korjausavustusten saatavuuden turvaaminen ja avustusehtojen ajantasaisuuden tarkistaminen
    - asunnon korjaustarpeiden arviointimenetelmien kehittäminen ja levittäminen
- Kehitetään ja lisätään ikääntyneiden asumisratkaisuja
    - kaikille sopivan suunnittelun (Design for All) -periaatteen vahvistaminen asuntosuunnittelussa
    - yhteisöllisen asumisen (shl) ja muun välimuotoisen asumisen kehittäminen ja toteuttaminen ARAn erityisryhmien asumisen investointiavustuksella
    - eri hallintamuotojen hyödyntäminen ikääntyneiden asumisessa.

Näistä korjausavustusten rahoituksen saatavuus, avustusehtojen ajantasaisuus sekä korjausneuvonnan lisääminen ovat keskeisiä keinoja. Kuntien ja hyvinvointialueiden tukeminen sekä asumisratkaisujen kehittäminen valtionavustus- ja kehittämisrahoituksella on myös tarpeen.